

Zeevogels in Nederland in 1978

Seabirds in the Netherlands in 1978

C. J. CAMPHUYSEN & F. J. MAAS*

Dit is het derde ornithologische jaarverslag van de Club van Zeetrekwaarnemers (CvZ). Dit jaarverslag verschilt in een aantal opzichten van de beide voorgaande verslagen (cf. de Miranda 1978, de Miranda & Koenekoop 1980). Aangezien momenteel een uitvoerige publicatie over de periode 1974-79 in voorbereiding is, lijkt het minder zinvol ook nog uitgebreide jaarverslagen over 1978 en '79 te publiceren. Bovendien zal in *Limosa* binnenkort aandacht worden besteed aan de mogelijke samenhang tussen passage van depressies in het najaar van 1978 enerzijds en het voorkomen van enkele soorten Procellariiformes en jagers voor onze kust anderzijds.

Dit verslag bestaat in de eerste plaats uit een chronologisch overzicht van de meest opvallende verplaatsingen voor onze kust. De weersomstandigheden worden in dit overzicht kort geschetst. Deze samenvatting is voornamelijk gebaseerd op twee interne halfjaar-verslagen. Verder wordt in dit verslag aandacht besteed aan het massale voorkomen van Zwarte Zeeëenden *Melanitta nigra* gedurende de eerste helft van het jaar en aan de verplaatsingen van Kokmeeuwen *Larus ridibundus* in de tweede helft van het jaar.

Omdat een aantal schaarse soorten bij de huidige vorm van publiceren niet tot hun recht komt, is besloten waarnemingen van deze soorten door te sturen naar de CDNA. De CDNA zal deze soorten voortaan in haar jaarverslag behandelen. Vermelding van broedvogel-aantallen en vondsten (cf. de Miranda & Koenekoop 1980) is om verschillende redenen vervallen. Wij hopen hiervoor in de nabije toekomst een alternatief te vinden.

Waarnemers

De volgende waarnemers hebben hun gegevens middels uurtotaalkaarten ter beschikking gesteld:

Hollandse kust van Westkapelle tot en met IJmuiden:

P. Akkerman, W. Baalbergen, G. & L. van de Bent, P. Bison, J. Bosland, R. van Bree, G. Dumay, L. van Duyn, J. van Dijk, N. Dijkstra, R. Geskus, G. Goed-

hart, B. J. M. Haase, E. van Hall, A. N. Holstein, F. van Hoorn, F. H. Jansen, J. Kooyman, S. Ligtenberg, F. van der Meer, P. L. Meininger, R. de Mooy, A. M. van der Niet, J. Palm, A. Remeeus, R. Reynders, S. Schoevaart, A. & L. Snellink, R. Sluys, H. Verkade, A. Wassink, C. van de Wiel, M. Wiersema.

Hollandse kust ten noorden van IJmuiden:

H. Bakkenes, P. Bison, C. J. Camphuysen, N. Dijkstra, R. Geskus, N. van der Ham, K. Klitsie, D. Moerbeek, J. E. den Ouden, M. Platteeuw, H. T. van der Pol, C. S. Roselaar, H. Schekkerman, S. Schoevaart, H. Smit, J. van Velzen, A. Vink, K. Woutersen, P. Zwitser.

Noordzeekust Waddeneilanden:

P. Bison, E. Boerma, C. Bruin, C. J. Camphuysen, G. Dumay, L. van Duyn, J. van Dijk, G. Goedhart, N. van der Ham, E. V. Koopman, T. Luyendijk, F. J. Maas, R. de Mooy, J. E. den Ouden, L. Oudman, T. den Outer, M. Platteeuw, G. Th. de Roos, C. S. Roseelaar, F. Schepers, R. Scholz, J. van Velzen, K. Woutersen.

Waarnemingsuren

In 1978 werden 4742 uurtotaalkaarten ingestuurd, een toename ten opzichte van de beide voorgaande jaren (resp. 2722 en 4002). Het aantal urengegevens afkomstig van de Waddeneilanden is echter gering. Tabel 1 geeft de verdeling van waarnemingsuren per halfjaar over de verschillende telposten. Tabel 2 geeft de verdeling over de maanden, onderverdeeld in Hollandse

Tabel 1. Verdeling aan het aantal waarnemingsuren over de posten. *Number of observation hours per locality.*

plaats locality	jan-jun	jul-dec
Westkapelle Zld	2.5	83
Maasvlakte ZH	22.5	5.5
Scheveningen ZH	613.5	809
Katwijk ZH	31	48.5
Noordwijk ZH	218	286
IJmuiden NH	57	116.5
Castricum NH	0	46.5
Bergen aan Zee NH	2	0
Hondsbosche Zeewering NH	1066	851
Den Helder NH	9	27.5
Texel	35	138
Vlieland	1	59.5
Terschelling	11	63.5
Ameland	0	19
Schiermonnikoog	9	111.5
Totaal	2077.5	2665

* Namens de Club van Zeetrekwaarnemers

Tabel 2. Verdeling van het aantal waarnemingsuren aan de Hollandse kust (Holland) en de Noordzeekust van de Waddeneilanden (Wadden) over de maanden. *Number of observation hours per month at the coast of Holland and at the North Sea coast of the Waddenzee-islands (Wadden).*

maand month	Holland	Wadden
januari	171	7
februari	162.5	3
maart	250.5	19
april	364	9
mei	749.5	12
juni	324	6
juli	334.5	27.5
augustus	467.5	173.5
september	651.5	71
oktober	418	98.5
november	260	17
december	142	4
Totaal	4295	447.5

kust en Noordzeekust van de Waddeneilanden. Met nadruk zij nog eens gewezen op het feit dat het totaal aantal waarnemingsuren per maand sterk varieert (van 146 in december tot 761.5 in mei). In de tekst wordt onder Zuidhollandse kust (ZH) verstaan de posten Westkapelle tot en met IJmuiden, onder Noordhollandse kust (NH) uitsluitend de posten Castricum, Bergen aan Zee, Hondsbossche Zeewering en Den Helder (zie tabel 1).

Chronologisch overzicht van opvallende verplaatsingen

Een op 3 **januari** passerend koufront, dat gepaard ging met een westerstorm, bracht geen afwijkende verplaatsingen over zee. Daar vorstperiodes van enige betekenis in januari ontbraken trad geen vorsttrek op. Eind januari werden iets meer duikers gezien dan gewoonlijk: op 30 jan 64 N in 6 uur aan de Hondsbossche Zeewering. In dezelfde periode vlogen per uur gemiddeld 750 Zwarte Zeeëenden aldaar. De enige goede dag voor Alk/Zeekoet *Alca torda/Uria aalge* viel eveneens in deze tijd: 31 jan 40 ex. in 4 uur, Hondsbossche Zeewering. In de haven van Scheveningen overwinterde een Zwartkopmeeuw *Larus melanocephalus*.

Begin **februari** passeerden nog steeds vrij veel duikers de Hollandse kust: 3 feb 120 N, 14 Z in 2 uur Hondsbossche Zeewering en 76 Z te Scheveningen, eveneens in 2 uur. Hierop volgde een vorstperiode van 7 tot 21 feb die aanzienlijke vorstvluchten van de Fuut *Podiceps cristatus* veroorzaakte: op 19 feb vlogen 4075 Futen zuidwaarts in 2 uur bij Scheveningen. Gedurende het tijdvak 19-25 feb werden in totaal langs de Zuidhollandse kust 7978 Futen Z geteld, langs de Noordhollandse kust 1256 Z.

Vanaf 12 **maart** was de wind steeds krachtig tot hard, op de 15e stormachtig uit ZW en op 16 mrt

stormde het uit het zuidwesten. Aan de Hondsbossche Zeewering vond op beide dagen doortrek van de Rotgans *Branta bernicla* plaats. Eind mrt aldaar bovendien de tweede golf Zwarte Zeeëenden, 500 N en 600 Z per uur. Van de Bonte Strandloper *Calidris alpina* werd voor de Zuidhollandse kust vooral tussen 5 en 11 mrt doortrek geregistreerd (gem.: 38 N per uur). Een westerstorm op 23 mrt had geen verplaatsingen van betekenis tot gevolg.

In de qua weertype rustige maand **april** viel op verschillende dagen sterke voorjaars trek te beleven. De sterkste doortrek van duikers vond half april plaats (16 apr 64 N in 6 uur, Hondsbossche). Goede dagen voor de doortrek van eendesoorten waren: 10 april 700 Wintertalingen *Anas crecca* N in 3 uur, 18 apr 87 Slobeenden *Anas clypeata* N in 2 uur en 21 apr 150 Middelste Zaagbekken *Mergus serrator* gemiddeld per uur N (alle Hondsbossche Zeewering). In de laatste week van april werd de derde verplaatsing Zwarte Zeeëenden waargenomen (600 per uur Z, Hondsbossche). De maand werd afgesloten met sterke doortrek van sterns (29 apr) en steltlopers (30 apr).

Tot 12 **mei** was het weer zacht, daarna echter passeerden oceaandepressies die zorgden voor harde wind uit noordelijke richtingen (regelmatig kwam nog nachtvorst voor). De eerste helft van mei werd gekenmerkt door de gebruikelijke doortrek van Grote Zeeëend *Melanitta fusca*, Grote Stern *Sterna sandvicensis*, „noordse dief” *S. paradisaea/hirundo*, Dwergstern *S. albifrons* en Dwergmeeuw *Larus minutus*. Tamelijk vroeg werd de eerste trek golf Kanoetstrandlopers *Calidris canutus* geregistreerd: 4 mei 1700 N in 7 uur, Hondsbossche Zeewering. Het sterkst was de trek echter, zoals gebruikelijk half en eind mei, b.v. 18 mei 4000 N, Hondsbossche Zeewering. Eind mei kwamen Zwarte Zeeëenden voor de vierde maal massaal in beweging (gem. 300 Z per uur, Hondsbossche).

De belangrijkste gebeurtenis tijdens de zeetrek tellingen in **juni** was het grote aantal Noordse Pijlstormvogels *Puffinus puffinus* dat op 24, vooral 25 en ook 26 juni de Hondsbossche Zeewering passeerde. Deze verplaatsing hield mogelijk verband met de aanhoudend harde ZW-wind (23 juni ZW-storm) die het gevolg was van een lagedruk-systeem dat boven de Britse Eilanden lag. Op 24 juni werden in de namiddag 4 groepjes van 4 Noordse Pijlstormvogels naar noord waargenomen. De volgende dag passeerden maar liefst 118 N en op 26 juni volgden nog eens 6 ex. Een dergelijk aantal werd nog niet eerder in juni voor de Nederlandse kust vastge-

steld. Merkwaardig genoeg werd elders langs de kust geen enkele Noordse Pijlstormvogel opgemerkt.

Begin **juli** was het weer nogal wisselvallig als gevolg van een storing boven de Noordzee. Met overwegend westelijke wind passeerden regelmatig fronten. Rond half juli kreeg het weer een meer zomers karakter. De jaarlijkse ruitrek van de Bergeend *Tadorna tadorna* was het sterkst op de 14e (Hondsbossche Zeewering 352 N in 4 uur) en de 21e (252 N in 4 uur). Tussen 21 en 29 juli vond de eerste trek golf van de Kokmeeuw plaats: ruim 5000 Z aan de Hondsbossche Zeewering.

Tot half **augustus** was het weer instabiel als gevolg van een lagedruk-gebied boven de Noordzee. Vanaf de 18e werd het fraai zomerweer maar nieuwe lagedruk-gebieden verstoorden dit spoedig en depressies met krachtige N-wind passeerden ons land. Voor de Waddeneilanden werden op 8 en 9 aug grote aantallen Zwarte Zeeëenden (vooral ♂♂) waargenomen. Hoewel het om duizenden vogels ging is hiervan voor de Hollandse kust niets gezien. Op 20 aug werd de tweede trek golf van de Kokmeeuw geregistreerd (3000 Z in 5 uur, Hondsbossche). Half augustus trokken grote aantallen sterns door.

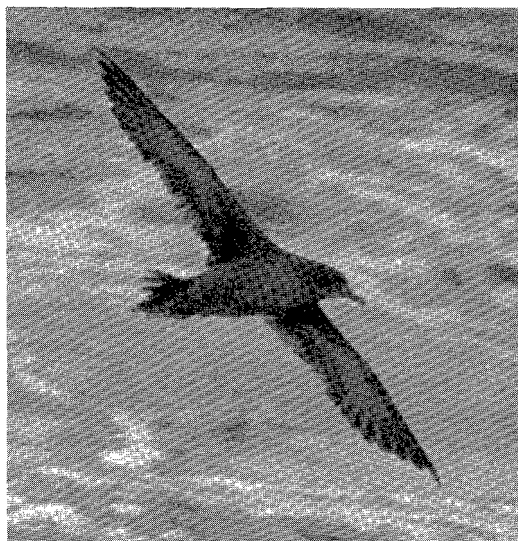
Vrijwel de gehele maand **september** lag ons land in westelijke luchtstromingen, waarin regelmatig fronten meetrokken. Op een aantal dagen (b.v. 11 en 15 sep) wakkerde de wind aan tot stormkracht. Dit weertype bracht flinke aantallen van onder meer Vaal Stormvogeltje *Oceanodroma*

leucorhoa en Grauwe Pijlstormvogel *Puffinus griseus* binnen gezichtsafstand. Voor het Vaal Stormvogeltje, dat tussen 15 en 30 sep vrijwel dagelijks werd vastgesteld, waren de beste dagen 17 sep met in totaal 66 Z bij verschillende telposten en 19 sep met 13 W in 5 uur op Ameland. De Grauwe Pijlstormvogel werd eveneens in ongebruikelijk groot aantal vastgesteld: 11 sep 116 Z en 7 N aan de Hondsbossche Zeewering en 121 Z bij Scheveningen, 15 sep 41 Z bij Scheveningen. Op Ameland liepen de aantallen nog verder op met 518 W in 3 uur op 19 sep. Van het geringe aantal Middelste Jagers *Stercorarius pomarinus* dat in het najaar van 1978 werd gezien passeerde het grootste deel in deze maand.

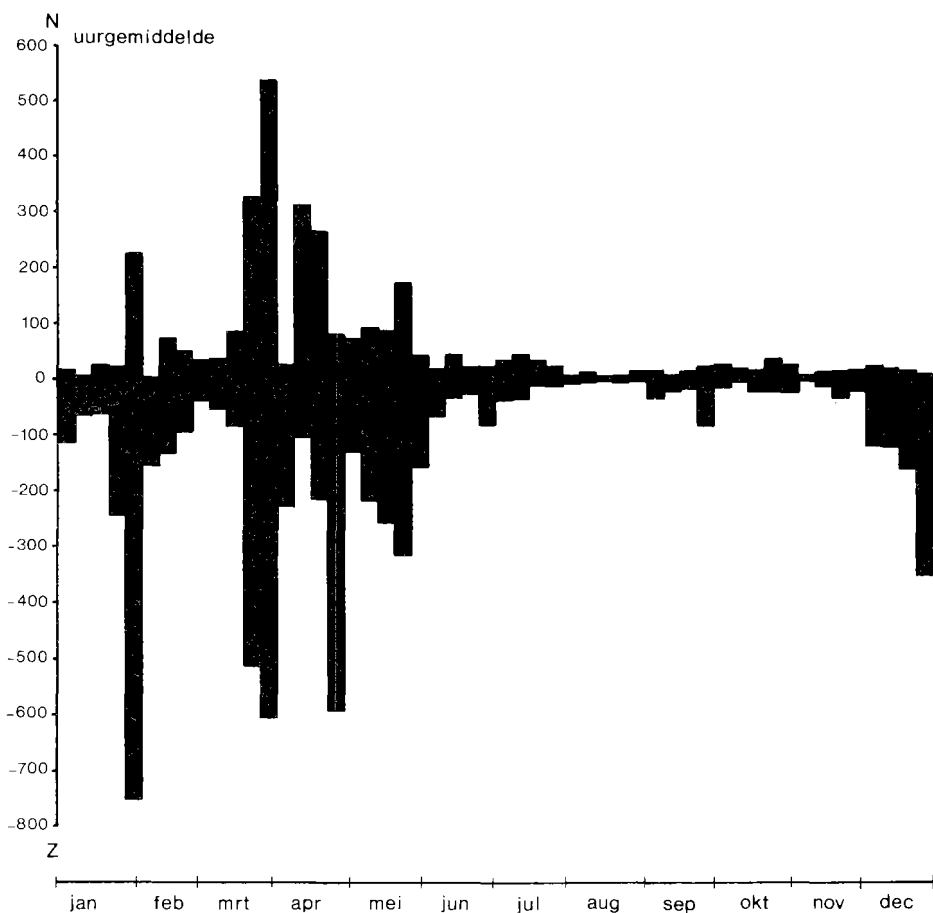
Sterke doortrek van de Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus* vond vooral plaats op 12 sep (1060 in 2 uur Hondsbossche). Eind september werden zowel voor de kust van de Waddeneilanden als voor de Hollandse kust grote aantallen Zwarte Zeeëenden opgemerkt (24 sep Texel 852 Z, 29 september Hondsbossche 2674 Z en Scheveningen 2483 Z).

Oktober kenmerkte zich vooral door de regelmatig harde ZW-wind, op 5 en 6 okt ZW-storm. Pas nadat een hogedruk-gebied boven Midden-Europa zich verplaatste oefenden depressies meer invloed uit op het weerbeeld in ons land. Langs de Zuidhollandse kust vond op 1 okt doortrek van Rotganzen plaats: 1255 Z in 8 uur bij Scheveningen. Op 3 okt passeerden daar ook tamelijk veel Tafeleenden *Aythya ferina*. Het aantal Dwergmeeuwen bleef, zeker in vergelijking met 1977, laag. Van de Kokmeeuw werden deze maand twee trek golven geregistreerd: 10-15 okt 2100 Z, Hondsbossche en 20 okt-11 november 5000 Z aldaar. De 22e oktober was een bijzonder goede dag voor Noordse Stormvogels *Fulmarus glacialis*: Texel 216 N in 3 uur, Hondsbossche 204 N in 10 uur (waarvan drie ex. van de donkere kleurfase). Bovendien werden die dag bij de Hondsbossche 31 Vale Stormvogeltjes gezien (26 Z, 5 ter plaatse).

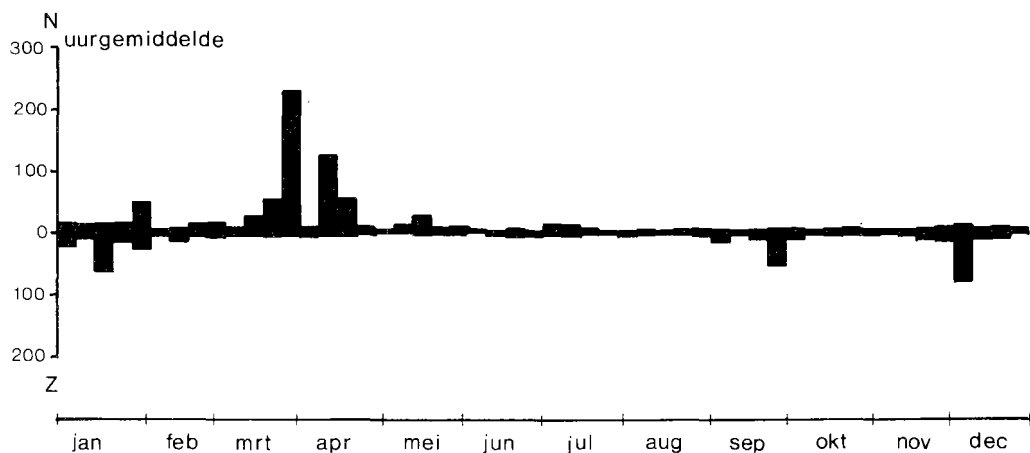
November had tot halverwege de maand een rustig weerbeeld door een hogedruk-zone boven Midden-Europa. In deze tijd werd weinig opmerkelijks waargenomen voor de kust. Half november kwam ons land in een depressiebaan te liggen, gepaard gaande met harde ZW-wind en ZW-storm. Op 25 nov passeerde een koufront waarna van 26-30 nov sneeuwbuien voorkwamen. Eind nov trokken vrij veel Rotganzen langs de Hondsbossche Zeewering (25 nov 4110 Z in 5 uur). De vijfde Kokmeeuwen-golf lag in de periode 27 nov-6 dec met 1800 Z (Hondsbossche Zeewering). Voor Alk/Zeekoet bleek 1978 een matig jaar; op 27 nov werden de meeste

Grauwe Pijlstormvogel, juli 1980, West-Ierland (Piet Munsterman). Sooty Shearwater *Puffinus griseus*.

Figuur 1. Wekelijkse uurgemiddelden van Zwarte Zeeëend langs de Hondsbossche Zeewering in 1978. *Hourly averages per week of Common Scoter Melanitta nigra along the Hondsbossche Zeewering in 1978.*

Figuur 2. Wekelijkse uurgemiddelden van Zwarte Zeeëend langs de kust van IJmuiden tot Westkapelle in 1978. *Hourly averages per week of Common Scoter Melanitta nigra along the coast from IJmuiden to Westkapelle in 1978.*

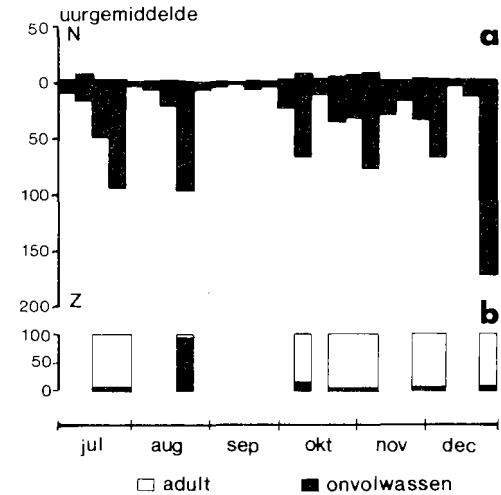
exemplaren gezien aan de Hondsbossche: 43 N in 4 uur.

Begin december zette het koufront van eind november zwakjes door. In deze periode passeerden veel Futen: vorstverplaatsing bij Scheveningen op 8 dec met 1875 Z in 2 uur. Rond 12 dec bracht een storing stormachtige ZW-wind en somber weer. Later kwam weer een rug van hoge luchtdruk boven ons land te liggen waardoor de temperatuur daalde tot om het vriespunt. Een nieuwe trek golf Zwarte Zeeëenden was alleen zichtbaar aan de Hondsbossche Zeewering: 15 dec 1850 Z en 25 december 2000 Z. De laatste trek golf van Kokmeeuwen viel op 30 en 31 december met 2600 Z (Hondsbossche) bij het invallen van de strenge winter. Te Scheveningen werden deze dagen ruim 30 000 Smienten *Anas penelope* geregistreerd, een tot nu toe ongekend aantal.

Soortbesprekingen

Zwarte Zeeëend *Melanitta nigra*. Totaal 484 063 in het eerste en 117 712 in het tweede halfjaar waarvan 78 resp. 51% voor de Noordhollandse kust (in het bijzonder de Hondsbossche Zeewering). De eerste helft van 1978 werd gekenmerkt door omvangrijke verplaatsingen (figuur 1) waarbij merkwaardig genoeg meest (64%) in zuidelijke richting werd gevlogen.

In april en mei waren voor de Hondsbossche Zeewering forse concentraties ter plaatse aanwezig. Het ging hierbij om uitermate onrustige troepen tot naar schatting c. 10 000 eenden. Hoewel dubbeltellingen veelvuldig zullen zijn voorgekomen, kan worden gesteld dat de Zwarte Zeeëend in ongetwijfeld groot aantal voor de Noordhollandse kust verblijft. In vergelijking met de toch al grote aantallen in 1977 (de

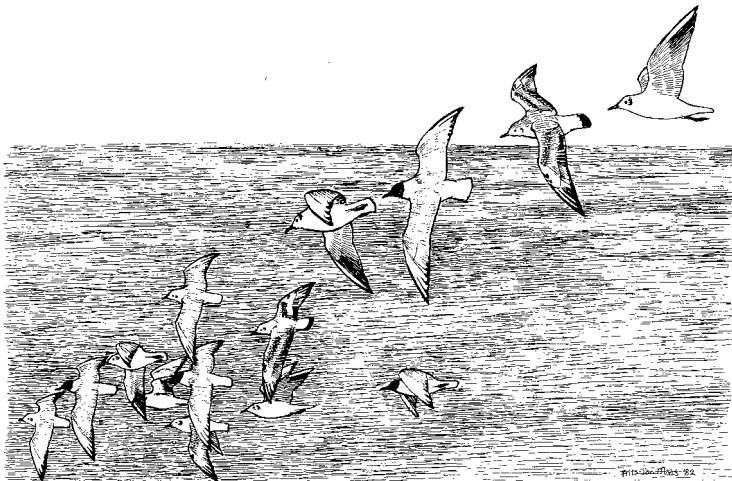
Figuur 3. (A) Wekelijkse uurgemiddelden van Kokmeeuw langs de Hondsbossche Zeewering in de tweede helft van 1978. Hourly averages per week of Black-headed Gull *Larus ridibundus* along the Hondsbossche Zeewering during July-December 1978.

(B) Leeftijdsverhouding (%) gedurende de periodes van sterke doortrek. Ratio (%) of adults to immatures during migration peaks.

Miranda & Koenekoop 1980) werden, bij een geringe toename van het aantal teluren, bijna driemaal zoveel vogels geteld. Voor de kust ten zuiden van IJmuiden werd hiervan vrijwel niets gemerkt (figuur 2).

De zuidwaartse trek golf in december kan worden verklaard door het invallen van de strenge winter 1978/79.

Kokmeeuw *Larus ridibundus*. Totaal 29 406 in het tweede halfjaar (alleen Hondsbossche Zeewering). Ieder najaar worden van de Kokmeeuw een aantal trekgolven geregistreerd. Het najaar

van 1978 verschildte in zoverre van het normale beeld dat nu een zestal omvangrijke verplaatsingen werd vastgesteld (figuur 3), terwijl de meeste jaren 2 à 4 van dergelijke golven worden gemeld. Alleen de verplaatsingen van eind augustus en de tweede helft van oktober worden jaarlijks gemeld, de overige incidenteel.

De verplaatsing eind december werd weer veroorzaakt door het invallen van de strenge winter. Alle trekgolven hadden betrekking op adulte vogels met uitzondering van de verplaatsing in augustus waarbij eerstejaars Kokmeeuwen overheersten.

Dankzegging. Veel dank zijn wij verschuldigd aan J. van Dijk, J. C. van Dijk-Boomgaardt, F. van der Meer, R. de Mooy, J. E. den Ouden, M. Platteeuw en M. Wiersema voor het uitwerken van de basisgegevens, B. J. M. Haase voor de kritische kanttekeningen bij het verslag over 1977 en tenslotte M. R. van Eerden, J. F. de Miranda en E. R. Osieck voor waardevolle aanwijzingen bij het samenstellen van dit verslag.

Summary

This is the third annual report of the Dutch Seawatchers' Club (CvZ), summarizing observations in 1978. Unlike the two preceding reports (de Miranda 1978, de Miranda & Koenekoop 1980) only a rough sketch of events is presented for 1978. Moreover, details on two remarkable phenomena are presented:

(1) Huge numbers (almost half a million birds) of Common Scoters *Melanitta nigra* seen in spring (fig. 1, 2). Largest numbers were, as usual, recorded along the coast of Noord-Holland (78%) with no less than 64% heading south.

(2) Six periods of strong southward migration of Black-headed Gulls *Larus ridibundus* in autumn (fig. 3). Normally two to four movements are reported.

A paper discussing the large numbers of Procellariiformes and skuas in conjunction with the weather in the autumn of 1978, will be published separately. Further, a complete summary of the results of six years (1974-79) of seawatching at the Netherlands coast is in preparation, so that only concise reports are published for both 1978 and '79.

Literatuur

- DE MIRANDA J. F. 1978. Verslag over zeevogels en de trek langs de Nederlandse kust in 1976. *Limosa* 51: 147-158.
— & KOENEKOOP R. K. 1980. Zeevogels in Nederland in 1977. *Limosa* 53: 59-69.

C. J. Camphuysen, Postbus 53 153, 1007 RD Amsterdam

F. J. Maas, Rozendijk 24, 1791 PE Den Burg (Texel)

Ontvangen 10 september 1981, aanvaard voor opname 18 oktober 1981

Corrigenda „Zeevogels 1977”

In het jaarverslag „Zeevogels in Nederland in 1977” (*Limosa* 53: 59-69) zijn de volgende correcties noodzakelijk (zie ook Inhoudsopgave jaargang 53):

Pagina 67, Lachstern, tekst moet zijn:

Kustwaarnemingen. Totaal 7. 14 juli 2 Vlieland; 31 juli 2 en 20 aug 21 te Balgzand NH; 7 aug 1 Terschelling; 11 aug 1 Hondsbossche Zeewering; 16 aug 2 Scheveningen en 24 sep 1 Texel.

Pagina 67, Reuzenstern, tekst moet zijn:

Kustwaarnemingen. Totaal 6. 1 juni 1, 5 juni 1, 20 juni 4 en 27 juni 3 Scheveningen ZH; 17 juli 1 Ventjagersplaat ZH en 9 aug 1 Hellegatsplein ZH.

Pagina 68, na Grote Stern invoegen:

DOUGALLS STERN *Sterna dougallii* (CDNA)
Kustwaarnemingen. 7 juli 1 IJmuiden NH.

Pagina 68, Witvleugelstern, tekst moet zijn:

Kustwaarnemingen. Totaal 2: mei-waarnemingen.
Binnenlandwaarnemingen. Totaal 19: 4 mei-, 1 juni-, 5 juli- en 5 aug-waarnemingen.

